

Uwagi ogólne

Dział prezentuje statystyczną charakterystykę problemów zagrożenia i ochrony środowiska oraz gospodarki wodnej.

1. Informacje o **stanie i kierunkach wykorzystania powierzchni województwa** ujmowane są według form władania i grup rejestrowych w oparciu o ewidencję gruntów wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 III 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 38, poz. 454).

Dane o **gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne** dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty w trybie ustawy z dnia 3 II 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity: Dz. U. Nr 121 z 2004 r., poz. 1266), która chroni wszystkie grunty rolne zaliczone do klas bonitacyjnych I—III oraz grunty rolne klas bonitacyjnych IV—VI wytworzone z gleb organicznych, nie uwzględnia natomiast gruntów klas V—VI wytworzonych z gleb pochodzenia mineralnego.

Klasy bonitacyjne użytków rolnych określają jakość użytków rolnych pod względem przydatności do produkcji rolniczej; klasa I oznacza najwyższą wartość rolniczą, klasa VI — najniższą. Grunty przeznaczone pod zalesienia oznaczono symbolami: orne — RZ; pastwiska — PsZ.

2. Dane o **gruntach zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania** dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdewastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej (grunty zdegradowane).

Rekultywacja gruntów polega na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz zbudowanie lub odbudowanie niezbędnych dróg.

Zagospodarowanie gruntów zrehabilitowanych polega na wykonaniu odpowiednich zabiegów umożliwiających wykorzystanie tych gruntów dla celów rolniczych, leśnych, komunalnych i innych.

3. Informacje o **poborze wody** dotyczą:

1) w pozycji „na cele produkcyjne (poza rolnictwem, łowiectwem, leśnictwem oraz rybołówstwem i rybactwem)” — jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków. Dane o poborze

General notes

Chapter presents statistical characteristics of threats to environment, environment protection and water management.

1. Information regarding the **status and use of voivodship land** is classified according to ownership and register groups, according to a land register as a result of the decree of the Minister of the Regional Development and Construction from 29 III 2001 in regard to the registration of land and buildings (Journal of Laws, No. 38, item 454).

Data regarding **agricultural and forest land designated for non-agricultural and non-forest purposes** concern land, for which payments and fees were collected, based on to the Law on Agricultural and Forest Land Protection, dated 3 II 1995 (Unified text: Journal of Laws 2004, No. 121, item 1266), which protects all agricultural land included in quality classes I—III, as well as agricultural land included in quality classes IV—VI, comprised of organic soils. It does not, however, include land of V—VI quality classes, originating from mineral-derived soils.

Quality classes of agricultural land describe the quality of land in terms of value to agricultural production; class I corresponds to the highest agricultural value and class VI to the lowest. Land designated for afforestation is given the following symbols: RZ — for arable land and PsZ — for pastures.

2. Data regarding **devastated and degraded land requiring reclamation and management** concern land which has completely lost its utility value (devastated land) and land, the utility value of which has declined, due to a worsening in natural conditions or environmental changes and industrial activity as well as to inappropriate agricultural practices (degraded land).

Reclamation of land consists in the restoration or assigning a utility or natural value to devastated or degraded land through appropriate landscaping, improving physical and chemical properties, regulating waterways, regenerating soils, strengthening scarps as well as constructing or reconstructing necessary roads.

Development of reclaimed land is based on undertaking appropriate measures, which enable to use that land for agricultural, forest, municipal and other purposes.

3. Information regarding **water withdrawal** concerns:

1) in the item “for production purposes (excluding agriculture, hunting, forestry and fishing)” — organizational entities making payments for the annual withdrawal of 5 dam³ or more of underground water, or 20 dam³ or more of surface water from their own sources, or discharging 20 dam³ or more of waste water annually. Data regarding water withdrawal for

wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności nie obejmują wód pochodzących z odwadniania zakładów górniczych odprowadzonych do odbiornika bez wykorzystania;

- 2) w pozycji „nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych” — jednostek organizacyjnych rolnictwa, leśnictwa i rybactwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni od 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha;
- 3) w pozycji „eksploatacja sieci wodociągowej” — wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itd.).

4. Informacje o ocenie sanitarnej wodociągów i studni oraz jakości wody pobieranej z tych urządzeń opracowywane są zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 19 XI 2002 r. w sprawie wymagań dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. Nr 203, poz. 1718); dane opracowano na podstawie wyników badań terenowo-laboratoryjnych wykonanych przez stacje sanitarno-epidemiologiczne.

Wodociągi pogrupowano według ich wydajności dobowej, a studnie podzielono na publiczne i inne, z tym że nadzorowi podlegają tylko studnie, z których korzystają gospodarstwa agroturystyczne i sezonowe obiekty wypoczynkowe, znajdujące się w pobliżu potencjalnych źródeł zanieczyszczeń wody i na terenach objętych powodzią oraz te, na które wpływają skargi mieszkańców. Na podstawie wyników analiz fizyczno-chemicznych i badań bakteriologicznych wyróżnia się dwie kategorie urządzeń — dostarczające wodę dobrą (tj. odpowiadającą wymaganiom sanitarnym) i dostarczające wodę złą (tj. nieodpowiadającą wymaganiom sanitarnym).

5. Dane o ściekach dotyczą ścieków odprowadzonych do wód lub do ziemi przez jednostki określone w ust. 3, pkt 1) i 3). Do tych samych jednostek odnoszą się dane o **wyposażeniu w oczyszczalnię ścieków**.

Jako **ścieki wymagające oczyszczenia** przyjęto ścieki odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód lub do ziemi, lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami chłodniczymi; jak również łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych), z innych jednostek oraz z gospodarstw domowych.

Wody chłodnicze są to ścieki o podwyższonej temperaturze powstałe w wyniku użycia wód do celów chłodniczych w procesach technologicznych.

Za **wody chłodnicze niewymagające oczyszczenia** uznaje się wody, które spełniają następujące warunki:

- są odprowadzane do wód powierzchniowych oddzielnym systemem kanalizacji,
- ilości zanieczyszczeń w wodach chłodniczych po procesie produkcyjnym nie są większe od ilości zanieczyszczeń w wodach pobranych do celów chłodzenia,

needs of the national economy and population do not include water coming from irrigation of mines, which is discharged to reservoir without further use;

- 2) *in the item “irrigation in agriculture, forestry and fishing as well as filling and completing fishponds” — agricultural, forest and fishing organizational entities, consuming water for irrigating agricultural or forest land of 20 ha or more in area, and for the purpose of exploiting fishponds of 10 ha or more in area;*
- 3) *in the item “exploitation water-line system” — all entities responsible for the management of the water-line system (including housing co-operatives, water companies, waterworks and workplaces).*

4. Information concerning the sanitary evaluation of waterworks and wells as well as the quality of the water drawn from these facilities are compiled in accordance with the Regulation of the Minister of Health, dated 19 XI 2002 regarding the requirements on quality of water supplied to the population for consumption (Journal of Laws No. 203, item 1718); data were compiled on the basis of field and laboratory test results conducted by sanitary-epidemiological stations.

Waterworks are divided into groups according to their capacity, wells into public and others, however only wells used by agrotourist farms and sources of water pollution and in flood prone areas as well as wells concerning which complaints have been filed by users are subject to monitoring. On the basis of physical-chemical analyses and bacteriological tests two categories of facilities – supplying good quality water (i.e. meeting sanitary requirements) and bad quality water (i.e. not meeting sanitary requirements) are distinguished.

5. Data regarding waste water concern waste water discharged into waters or into the ground by entities described in item 3, points 1) and 3). Data regarding equipment of waste water treatment plants concerns the same entities.

Waste water requiring treatment is understood as waste water discharged by means of open channel or ditch systems directly into waters or into the ground, or sewage systems of entities engaged in production (including polluted cooling water and water from mine drainage and constructions), other entities as well as households.

Cooling water comprises waste water with an increased temperature created in the process of using water for cooling purposes during technological processes.

Cooling water not requiring treatment is water which meets the following conditions:

- *is discharged in surface waters by a separate sewerage system,*
- *the quantity of pollutants in cooling water after the production process is not greater than the amount of pollutants in water withdrawn for cooling purposes,*

— temperatura wód chłodniczych odprowadzonych do jezior oraz ich odpływów nie przekracza 26°C, a do pozostałych wód, z wyjątkiem morza terytorialnego, nie przekracza 35°C.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Mechaniczne oczyszczanie ścieków polega na poddaniu procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji, przy użyciu krat, sit, piaskowników, odtłuszczaczy współpracujących z osadnikami Imhoffa.

Chemiczne oczyszczanie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

Biologiczne oczyszczanie ścieków następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. poprzez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogenych i refrakcyjnych.

Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysokoefektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu.

Kilkustopniowe oczyszczanie mechaniczne i biologiczne lub mechaniczne i chemiczne odprowadzanych ścieków zakwalifikowano do wyższego stopnia oczyszczania (biologicznego lub chemicznego).

Dane o **komunalnych oczyszczalniach ścieków** dotyczą oczyszczalni, które oczyszczają ścieki odprowadzone do oczyszczalni siecią kanalizacyjną, niezależnie od formy własności zarówno oczyszczalni jak i sieci kanalizacyjnej, na której oczyszczalnia pracuje. Dane nie dotyczą oczyszczalni przydomowych lub oczyszczających ścieki wyłącznie dowożone (czyli oczyszczalni nie pracujących na sieci kanalizacyjnej).

U w a g a. Od 2003 r. komunalne oczyszczalnie chemiczne zakwalifikowano albo do oczyszczalni o podwyższonym stopniu usuwania biogenów, albo do oczyszczalni mechanicznych.

Dane o **ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano na podstawie badań Głównego Urzędu Statystycznego w oparciu o szacunek liczby ludności korzystającej z oczyszczalni oczyszczających ścieki z miast i wsi.

6. Informacje o źródłach i wielkości emisji przemysłowych zanieczyszczeń powietrza oraz o stanie wyposażenia i efektach eksploatacji urządzeń do redukcji tych zanieczyszczeń dotyczą jednostek organizacyjnych ustalonych przez Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 I 1986 r. w sprawie

— the temperature of cooling water discharged into lakes and their inflows does not exceed 26°C as well as other waters, except territorial sea, does not exceed 35°C.

Data regarding **treated waste water** concern waste water treated mechanically, chemically, biologically, and with increased biogen removal, discharged into waters or into the ground.

Mechanical treatment of waste water is understood as the process of removing only non-soluble pollutants, i.e., solid bodies and fats subject to settlement or floatation, through the use of grates, filters, grit chambers, grease traps in conjunction with Imhoff tanks.

Chemical treatment of waste water consists in precipitating certain soluble compounds, or their neutralization through chemical methods, such as coagulation, sorption on active carbon, etc.

Biological treatment of waste water occurs through mineralisation processes caused by microorganisms in the natural water environment (e.g. through agricultural use of waste water, field irrigation, fish ponds) or in artificial facilities (biofilters, activated sludge) and consists in the removal of organic pollutants or biogenous and refractive compounds from sewage.

Increased biogen removal from sewage occurs in treatment plants with highly efficient treatment technologies (mostly biological, and also chemical) allowing for an increased reduction in nitrogen and phosphorus content.

Graduated mechanical and biological or mechanical and chemical treatment, of discharging waste water was classified as a higher degree of the treatment process (biological or chemical).

Data on **municipal waste water treatment plants** concern those of them, which are used to treat waste water drained off to treatment plants by sewage systems, regardless of the form of ownership of the plants or sewage systems. Data do not include household sewage plants or treatment plants processing only transported waste water (i.e., waste water treatment plants not working within sewage network).

Note. Until 2003 municipal chemical waste water treatment plants were classified as treatment plants with increased biogen removal from sewage or mechanical treatment plants.

Data concerning **the population using waste treatment plants** is given on the basis of surveys of the Central Statistical Office based on estimates of the number of population using waste water treatment plants treating urban and rural waste.

6. Information regarding the sources and amounts of industrial atmospheric pollutant emissions as well as the equipment reducing such pollutants and the effects of its utilization concerns organizational entities established by the Minister of the Environmental Protection and Natural Resources on the basis of the defined amount of fees borne in 1986 for the annual emission of substances polluting the air, according to rates defined in the decree of the Council of Ministers, dated 13 I 1986, regarding payments

opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40, z późniejszymi zmianami).

Ustalona zbiorowość badanych jednostek utrzymywana corocznie, co w zasadzie zapewnia porównywalność, może być powiększana jedynie w szczególnych przypadkach, np. o jednostki nowo uruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Dane o **emisji pyłów** dotyczą: pyłów ze spalania paliw, cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych, krzemowych, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowych, sadzy oraz innych rodzajów zanieczyszczeń pyłowych.

Dane o **emisji gazów** dotyczą: dwutlenku siarki, tlenku węgla, dwutlenku węgla, tlenków azotu, węglowodorów oraz innych rodzajów zanieczyszczeń gazowych.

Dane o emisji pyłów i gazów obejmują emisję zorganizowaną oraz niezorganizowaną.

Ze względu na to, że wielkość emisji **dwutlenku węgla** charakteryzuje się dużymi bezwzględными wartościami, **wskaźnik dotyczący stopnia redukcji zanieczyszczeń gazowych** został wyliczony i przedstawiony **bez uwzględnienia emisji dwutlenku węgla**.

Wielkość emisji z poszczególnych źródeł i poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń ustalona została albo na drodze pomiarów, albo na podstawie obliczeń z bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla charakterystycznych procesów technologicznych.

7. Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 27 IV 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany.

Informacje o odpadach za rok 2000 opracowane zostały na podstawie klasyfikacji odpadów zgodnej z Europejskim Katalogiem Odpadów, a od 2002 r. zgodnie z katalogiem odpadów (wprowadzonym w życie 1 I 2002 r.) opartym o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 I 2002 r.

Informacje o **ilości i rodzajach odpadów** dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania.

Przez **unieszkodliwianie odpadów** rozumie się poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska. Unieszkodliwianiem odpadów jest także składowanie odpadów.

Przez **magazynowanie odpadów** rozumie się czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub

for economic use of the environment and modifications to it (Journal of Laws No. 7, item 40, with later amendments).

The established group of surveyed entities maintained annually which, in principle, assures comparability may only be increased in specific cases, e.g. by newly established or expanded entities with a high step scale of pollutant emission.

*Data regarding **particulate emissions** concern: particulates from the combustion of fuels, particulates from cement and lime, fire-resistant materials, silicates, artificial fertilizers, carbon and graphite, soot, as well as other types of particulates.*

*Data regarding **gas emissions** concern: sulphur dioxide, carbon monoxide, carbon dioxide, nitrogen oxides, hydrocarbons, as well as other types of gaseous pollutants.*

Data regarding particulate and gas emissions include organized and disorganized emissions.

*Due to the high absolute values which characterise the emission of **carbon dioxide** the **indicator of reduction of gas pollutants** was calculated and presented **with exclusion of carbon dioxide emission**.*

The emission volumes of different pollutant types from various sources were estimated through measurements or on the basis of calculations of the raw material and fuel balance, based on pollutant emission indicators for the characteristic technological processes.

7. Waste shall mean any substance or object in one of the categories listed in Annex I to the Act of 27 IV 2001 on Waste (Journal of Laws No. 62, item 628), which the holder thereof discards or intends or is required to discard.

Information regarding waste for the year 2000 was compiled on the basis of a classification of waste in accordance with the European Waste Catalogue, since 2002 on the basis of a catalogue of waste (introduced 1 I 2002), based on List of Waste introduced into legislation of the European Union 1 I 2002.

*Information regarding the **quantity and type of waste** concerns plants which generated over 1 thous. t of waste in the course of the year or accumulated 1 mln t of waste and more (excluding municipal waste).*

Recovery of waste shall mean any operations which do not endanger human life and health or the environment, consisting in the use of waste in whole or in part, or leading to extraction and use of substances, materials or energy.

Treatment of waste shall mean the submission of waste to the processes of biological, physical or chemical treatment as a result of which the nature of waste does not pose risks to human life and health or the environment. Storing waste is also a method of rendering waste harmless.

Waste storage shall mean temporary waste storage or collection prior to its transport, recov-

unieszkodliwianiem.

Przez **odpady składowane** rozumie się odpady usunięte na składowiska (wysypiska, hałdy, stawy osadowe) własne zakładów lub obce.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Przez **zreultywowane tereny składowania odpadów** rozumie się tereny, których eksploatacja została zakończona i na których zostały przeprowadzone prace polegające na nadaniu lub przywróceniu im wartości użytkowej poprzez między innymi właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych.

8. Ochrona przyrody i krajobrazu polega na tworzeniu parków narodowych i rezerwatów przyrody, uznaniu za pomniki przyrody poszczególnych tworów przyrody i ich skupień, wprowadzeniu ochrony gatunkowej roślin i zwierząt zagrożonych w swym byciu lub rzadko występujących, tworzeniu parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i innych form ochrony, jak: stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne.

Parki narodowe są najwyższą formą ochrony przyrody tworzoną w celu zachowania w niezmiennym stanie najbardziej cennych fragmentów przyrody.

Rezerваты przyrody są obszarami, na których zachowane są w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych lub krajobrazowych.

Parki krajobrazowe są przestrzennie wydzielonymi obszarami o ściśle określonych granicach, poddanyymi ochronie ze względu na nieprzeciętne właściwości naturalne środowiska przyrodniczego oraz wysokie walory estetyczne i turystyczne krajobrazu. Na terenie parku obowiązuje zakaz lokalizacji inwestycji, które powodują degradację środowiska.

Obszary chronionego krajobrazu są przestrzennie wydzielonymi jednostkami o ściśle określonych granicach, poddanych ochronie ze względu na mało zniekształcone środowisko przyrodnicze, zachowujące zdolności równowagi biologicznej. Na obszarach chronionego krajobrazu zabronione jest fizyczne i chemiczne zanieczyszczenie środowiska.

Stanowiska dokumentacyjne są to niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do udostępnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych oraz fragmenty eksploatowanych i nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe są wyznaczone w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, dla zachowania jego wartości estetycznych.

Użytki ekologiczne są to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających

ery to treatment.

Landfilled waste is understood as waste transferred to landfill areas (landfills, waste dumps, sludge tanks) of the plant generating it or to other areas.

Data regarding **landfilled up to now (accumulated) waste** concern the quantity of waste deposited on the grounds of the plants generating it as a result depositing it during the reporting and previous years.

Reclaimed waste disposal sites are territories where exploitation had been finished and where works connected with restoration or assigning utility value such as appropriate landscaping, improving physical and chemical characteristics or regulating waterways were carried out.

8. Nature and landscape protection consists in creating national parks and nature reserves, acknowledging individual natural objects or their clusters as natural monuments, introducing protection for endangered or rare species of flora and fauna, creating scenic parks, protected landscape areas and other forms of protection such as: documentation sites, natural and scenic complexes and ecological areas.

National parks are the highest form of environmental protection, created for the purpose of maintaining the most valuable natural areas.

Nature reserves are areas in which defined species of flora and fauna and elements of inanimate nature, having a significant scientific, natural, cultural or scenic value, are maintained in their natural or insignificantly altered ecosystems.

Scenic parks are areas with strictly defined boundaries, subject to protection due to the outstanding properties of their natural environment as well as the high aesthetic and tourist value of the landscape. Investment activities which result in a degradation of the natural environment are prohibited in these parks.

Areas of protected landscape are areas with strictly defined boundaries, subject to protection due to the relatively unchanged natural environment and capable of maintaining a biological balance. Physical and chemical pollution of the natural environment is prohibited in these areas.

Documentation sites are sites where geological formations, fossil accumulations or mineral objects occur as well as exploited and discarded opencast and underground workings which are not visible on the surface or can be rendered accessible and are important for scientific and educational reasons.

Natural and scenic complexes are created for the purpose of protecting extremely valuable fragments of the natural and cultural environment and preserving their aesthetic values.

Ecological areas comprise the remains of ecosystems which are worthy of protection and hav-

znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów siedliskowych, jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce itp.

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody lub ich skupiska chronione ze względu na szczególne wartości naukowe, kulturowe, historyczno-pamiętkowe oraz swoiste cechy krajobrazu.

9. Fundusze ekologiczne (Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych) są to fundusze tworzone z **opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian**, tj. kwot pieniężnych pobieranych za emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów, usuwanie drzew lub krzewów oraz za pobór i korzystanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód lub ziemi, opłat za wyłączenie gruntów rolnych na cele nierolnicze oraz z **kar za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska**, a także innych kwot ustalonych przez terenowe organy administracji rządowej oraz samorządowej. Środki funduszy przeznaczone są na finansowanie w całości lub w części działalności związanej z ochroną środowiska i gospodarką wodną.

10. Dane o nakładach i efektach rzeczowych inwestycji związanych z ochroną środowiska i gospodarką wodną prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną Dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ Dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych Dotyczących Ochrony Środowiska (SERRIE) wdrożonego przez Unię Europejską.

ing a significance in maintaining unique gene pools and settlement typology, such as: natural water basins, field and forest ponds, tree and bush clusters, swamps, peat-bogs, dunes, areas of unused flora, old river-beds, rock outcrops, scarps, gravel-banks, etc.

Nature monuments are individual natural objects, or their clusters, protected due to their scientific, cultural, historic and commemorative values as well as due to their unique landscape characteristics.

9. Ecological funds (Environmental Protection and Water Management Funds and Agricultural Land Protection Fund) are funds created from income originating from **fees for the use of the natural environment and for introducing changes to it, i.e.:** payments collected for releasing air pollutants, storing waste, the removal of trees and bushes as well as for the abstraction and use of water and releasing sewage into water or the ground, payments for designating agricultural land for non-agricultural purposes, **finances for violating the requirements of environmental protection** issued for exceeding the permissible norms of released pollutants as well as other payments established by regional divisions of the state and local self-government administration. These funds are used to finance, in part or in full, activity connected with environmental protection and water management.

10. Data regarding outlays and tangible effects of investments connected with environmental protection and water management are presented in accordance with the Polish Statistical Classification of Environmental Protection and Facilities, introduced on the basis of the decree of the Council of Ministers, dated 2 III 1999 (Journal of Laws No. 25, item 218). This classification was compiled on the basis of ECE/UN Single European Standard Statistical Classification of Environmental Protection Activities and Facilities as well as with European System for the collection of Economic Information on the Environment (SERRIE), implemented by the European Union.